

2. PRZEPAŚĆ (95) *vb pf*

e jasne; w inf a jasne (w tym 1 r. błędne znakowanie); w fut a jasne; w praet i con -pådł; -padł-, -padł- (14), -pådł- (4); -padł- : -pådł- BielKron (1:1), SkarŻyw (1:1), GórnRozm (1:1), SarnStat (2:1); w imp -pådni, -pådń (3) BudBib, KochMuza, CiekPotr, -padni (1) SkarŻyw; w part a pochylone.

inf przepaść (20). ◇ fut 2 sg przepadniesz (2). ◇ 3 sg przepadnie (18). ◇ 3 pl przepadną (5). ◇ praet 1 sg m przepądłem (1). ◇ 2 sg m -ś przepądł (1). f -ś przepadła (1). ◇ 3 sg m przepądł (10). f przepadła (2). n przepadło (2). ◇ 3 pl m pers przepadli (6). m an przepadli (1). subst przepadły (1). ◇ [plusq 3 sg f była przepadła.] ◇ imp 2 sg przepądni (3) BudBib, SkarŻyw, KochMuza, przepądń (1) CiekPotr. ◇ 3 sg niech przepadnie (2). ◇ 3 pl niech przepadną (1). ◇ con 2 sg m bodąjes przepądł (1). ◇ 3 sg m by przepądł (7), bodąj przepądł (2). f by przepadła (1). ◇ 3 pl m pers by przepadli (4). subst bodąj przepadły (1). ◇ con praet 2 sg m bodąjes przepądł był (1). ◇ part praet act przepądszy (1).

Sł stp notuje, Cn s.v. przepadam; przepadam ziemię, Linde XVI – XVIII w.

I. Intransit. (38) :

1. *Przedostać się, przelecieć przez coś; cadere, interfugere, perfluere, praecipitare, translabi, transvolare Cn (8) :*

a. *Przez szczelinę, otwór (lub otwory) [przez co] (4) :*

przepaść do kogo (1): Akrius miał cudną dzyewkę rzeczoną Dánaen/ którą ociec dał zamurować ná wyfokiey wieży [...]. Iupiter przemienił lie w kropię złotá/ przepadł do niey przez dachowkę/ poczęła z niego lyna BielKron 21.

Przen (3) : wiarę ludzi Chriftyńskich [...] fałszywą nazywa/ y fundament takowey wiary piałczyłtym/ ktemu lszatńkim rzefzotem/ przez ktore wiele artykułow [...] wiary kościelney przepaść muśi. NiemObr 68.

Zwoty: »przepaść przez palce« = zostać utraconym, zmarnowanym (o pieniądzech) (1): (did) Sędzya. (-) Bá możelz ty ápellować/ Ale Koc káz nágotować/ Leczby grofz przepadł przez pálce/ A dobrze tak ná zuchwálce. RejZwierc 235v.

»przepaść przez sieć« [o prawie, sądzie] = zostać uniewinnionym, wygrać sprawę w sądzie (1): miedzy innemi tabyła y ta [sprawa] zeby Kr.IM wtych sądziech aequalitatem zachował, zeby iedni nieprzepadli przez siec. Bo gdzieby niektorzy mieli odnosić favorem, czemu nie wszyscy? ActReg 140.

b. *Przez przewód pokarmowy [przez co (żywotne)] (1) : [kozieł] Zyadł piłkorzá żywego/ piłkórz niecierpliwy Strawięnia nieczekáiąc/ przepadł przezeń żywy. Kozieł go w rzyć drugi raz: on drugi raz z rzyci KochFr 124.*

c. *Przez coś stałego (3) :*

Zwrot: »w poł [= do połowy] przepaść« (1): bo SIS [imię Pigmeja walczącego z żurawiami] bárzo mściwy/ Strzelec z łuku/ [...] Vgodził mu łtrzałką w nos/ ktora w poł przepadła/ A on áni ich zrzucić/ áni mógł ziąć zgárdła. KmitaSpit C5v.

Przen (2) :

Zwrot: »przez opokę, przez skałę przepaść« (1:1): Złoto śrzodkiem lączarów zbroynych póydzie łnądnie/ A przez twárdą opokę gwałtowniey przepadnie/ Niżli ras piórunowy KochPieś 36, 29.

2. Upaść, przewrócić się (1) :

Zwrot: »wznak przepaść« (1): Rurał [...] mnima by go s prawey chuci witano á pokłony czynyono/ [...] aż mu [...] imą [...] ná gębye grác/ á dáley aż fie yeden s tyłu pod niem wkładzye/ á drugi záfkoczywłfy onego pchnye/ aż wznák przepadł. *GliczKsiqż* H8.

3. Spaść z góry na dół (1) :

Zwrot: »na łeb [w co] przepaść« (1): Chłopu ná dycháwicę Migdały kazáli/ Ieść/ dał ná nie fąłiádom/ co k targu iecháli. Chłop áby nie zábaczył/ Migdał Migdał mowi/ Potym ná łeb we błoto przepádnie Konowi [!] [tj. spadnie z konia] Y zápomni Migdału. *RejFig* Cc5.

4. O deszczu: spaść (2) :

Fraza: »deszcz przepadł (przepadnie)« = *alternat caelum a. pluvia vel serenum, alternis pluit vel serenat Cn* [szyk zmienny] (2): *Strum* M; A rofkwitła Rozyczka [...] Południowego łożcá gorácości/ Inádnie Chroniła fie: ledwo iż defzcz z wierzchu przepádnie [...] Spádły rożane listki *WisznTr* 12.

5. Wpaść do czegoś, zapaść się w czymś; *cadere in terris, dehiscere, descendere in abyssum a. chaos a. inferos a. profundum, desiderare hiatus, devorari, dissilire, ferri in barathrum, hauriri (hiatu profundo a. terrae hiatus), hiscere, subsidere Cn* (10) : In paludes quidam coniecti profundo limo cum ipsis equis hausti sunt, Niektórzy fie vdáli ná błotá á tám s końmi potonęli álbo przepádni. *Mqcz* 153c.

Zwroty: »(z nieba) do piekła przepaść« (4): *MurzHist* D4v; Nie pokłonię się tobie czárćie [...]/ iedno Bogu me^{mv}/ ktory gdyć rofkaze przełtác muśisz. á ty z fwemi czáry do piekła przepádni. *SkarŻyw* 36, 483; Ieden Anioł wołá tylko przepychu fwego przeciw Bogu zgrzełzywłfy/ z niebá do piekła ná wieczne á nigdy nieprzeiednáne przekłęctwo przepadł *PowodPr* 11.

»przepaść ziemię, [w ziemię]« (3): Wnet fie poczęła zyemiá trząć aż fie rosłtąpiła/ y požarła żywo Abironá y Dátáná (*marg*) Dátán y Abiron przepadli zyemię (–) *BielKron* 41; Nieprzyiáciel mój łtrwożony [...] padł łtráchem ogárnióny [...]. Przepádni ziemię przekłęci Ná twé łłowá fukliwé *KochPs* 12; *WujNT* 252; [Kaz 96].

Przen (2) :

Zwrot: »przepaść ziemię, [w ziemię]« [szyk zmienny] (2): *GrochKal* 14; bezecna zazdrości/ Przepadni ziemię/ ábym y w téy śmiertelności/ Y potym/ był v ludzi w powieści vczćiwéy *KochMuza* 26; [ále Pan Bog [...] raczył nas tym zaráz obdárzyć iż oná zła [...] Ciotká [tj. febra] w ziemię wnet przepádlá *HerbOdpow* Zz].

6. Przestać gdzieś być (12) :

a. *Odejść, zniknąć* (3) : ze łpodku rámioná wieczności wyrzucił od oblicza twego nieprzyiácielá/ y rzekł/ przepadni [*disperde*] *BudBib Deut* 33/27; wtym wnet chory vćichnął/ y powiedział: fkoros wfzedł/ płomień z vlt twoich wilki [tj. czarty] wypędził/ ifz przepadli. (*marg*) Czárći od chorego wypędzeni (–) *SkarŻyw* 334, 584.

b. *Zginąć, przestać istnieć* (8) : [Gniew Páńki był tym zázwdy gotowy/ Ktorzy vrzędy ty iego miełzáli/ Nie fwych patrzáli. Datan/ Abiron przepádni dla tego *StryjGoniec* D2 (*Linde*).]

Frazy: »przepadłem« = *zginąłem, już po mnie, źle ze mną* (1): Gdzież teraz Miefzka fyn moy? (–) Ná tylé w Indermáfzku w tymże Domu [...] (–) Przepadłem. (–) Tákem tufzył, że cię to miáło nie pomáłu *Záboleć CiekPotr* 82.

»przepadn w upadek wieczny« [formuła przekleństwa] (1): Ponieważ ani łobie łámemu Dóbr ięsteś, ani komu drugiemu Chcefz, [...] Przepadn ze wżyfłtkim w vpadek wieczny. *CiekPotr* 25.

»bodaj(eś) przepadł« [formuła przekleństwa] (4): *KochSob* 67; bodaięś żył w biedzie. Y źle zdrow był: bodaięś łzyię złamał [!], álbo Przepadł był: niźliś ná zad wrocił łię ty dźiádu. *CiekPotr* 75, 70, 75.

Szereg: »zginąć i przepaść« (1): wnet ná nich pomstá Boża przyśłzá/ iż Srebro y Ołow/ ktore kruźce przed tym w gorach Bitomłkich hoynie kopano/ zaráz zginęły y przepádły *StryjKron* 448.

a. *O państwie* (1): A my pierwże oko ná łwoie domy obracamy: by dobrze Rzeczpołp: przepádłá/ byle náłze zbieranie cáte było/ y co dzień łię łzerzyło/ nic nie dbamy. *SkarKazSej* 669b.

c. *Ustać* (1):

Szereg: »przepaść i odejść« (1): łpiefz łie przyiaćiołko moiá/ [...] Boć iuż źimá przeminęłá/ gwałthowny dełłcz przepadł/ y odłłedł [abiit et recessit]. *Leop Cant* 2/11.

7. *Zostać unieważnionym* [od kogo = przez kogo] (1): [cesarz Brutus] Práwá też wstáwił rozumowi y łpráwie godne y ludzkie. Pirwe/ iżby [...] lud połpolity ráde wybierał. Druga/ áby ápellácyá od rády álbo Senatu łzłá przed połpolłtwo/ á nic nie ma przepáść od rády. *BielKron* 105v.

8. *Zostać bezkarnym* (2): Pozowieli też kto takowego męžoboycę *ciuiliter*, y łkázá mu łiedzenie zá głowy/ á vmrze rozniemogłzy łię w kilká niedziel po záśiędźieniu/ to tę y zá iednę głowę nie wźiáł zapłáty/ á onych drugich mord przepadł *GórnRozm* Cv; A ięłli ięłcze onego kráiu gwałtownik nie bęđzie/ to y nie myśłić o pozwie/ przepádłá oná lekkość. *GórnRozm* H4v.

9. *Zostać utraconym, zmarnowanym* (o kosztach sądowych) (1): Odpowiedź záś [pozwanego] táká byłá/ źem ia práwi iáko żyw w leśie twym nie rąbał. Znowu mu przyśięę łkazono/ y ták wyłzedł/ á ow nieborak co wtrácił przywáiąc to przepadł. *GórnRozm* H.

10. [Wpaść niespodziewanie, najechać (cf PRZYPAŚĆ) [dokąd]: Litwá zkradwłzy łie ćicho łáfy do Wielkiej Polłki przepádłá/ y Kálifz y Stawifzyn łpálili *BielKron* 1597 210.]

II. *Transit. praw. Ponieść karę zasądzoną wyrokiem sądu lub określoną przez umowę na rzecz strony wygranej lub w wyniku konfiskaty; incurrere, luere, puniri, solvere, succumbere* *JanStat*; *esse obnoxium* *JanPrzyw* [w tym: co (55)] (57): Łifzek młodych áby nie zbierano/ á v kogo iá naydá áby dzyełięć grzywien przepadł á łifzki rołpuścić. *UstPraw* K3, K2v; [Władysław Jagiełło] požyczył przereczzoney łumy Zygmuntovi krolowi Węgięłskiemu/ pod zakłádem ryczáłru [!] tákiego/ ięłli ich pierwżego roku nie wroći/ tylká łumę przepádnie: wtorego roku takie dwie *BielKron* 385; A któryby śmiał konie przepuścić wiadomie/ ięłli Stárołtá álbo Celnik/ ma przepáść dwieście grzywien *SarnStat* 291, 271, 278, 545, 560, 673, 945; [*BielKron* 1597 125 (Linde)].

przepaść do kogo (2): Confiscare, est publicare bona – Do połpolłtwa albo zwierzchnołzczy maiętnołzcz przepáłzcz. *Calep* 239a. Cf »winę przepaść«.

przepaść z czego [= za co] (1): rołkazáłá [Jezabel] iżby go [Nabota] pokonáli dwa łwiádkowie/ iż przekłinał krolewłki łtolec/ á winę przepadł z obráżenia máiełtatu krolewłkiego *BielKron* 85v.

przepaść komu (22): *BierEz* D4; *ZapWar* 1536 nr 2492; A jeśłiz pod tą przysięgá zezna [ten, kto dał upominek], że nie dał, tedy ten takáż sumnę temuż sęđziemu przepaść ma *Diar* 96; Gdyby kto komu pła potáiemnie álbo gwałtem wzyáł/ [...] Tákowy co weźmie przepádnie łtronie trzy grzywny *UstPraw* Dv; tedy ten/ który vpornie łifłtowi fáłsz zádał/ cztęrnáście grzywien pienięđzy połpolitych

łtronie ma przepáśdź *SarnStat* 327 [*idem* 767], 301, 345, 617, 767. Cf [»gardło przepaść«, »winę przepaść«.

przepaść za co (3): A ielliby Kálztelanowie vrzędu łwégo wypełniác zániedbáli/ [...] nam zásię zá łwé niedbálftwo cztérnaście grzywien przepádną. *SarnStat* 301. Cf »winę przepaść«.

cum inf (1): Jeśliżeby tego dowiodł, ocz by go pozwał, aby mu tamże na onym pirwszem roku tę sumę pieniędzy przepadł zapłacić *Diar* 96.

Zwroty: [»gardło [komu] przepaść« = *zostać skazanym przez kogoś na karę śmierci*: co mam z tobą tu czynić/ łámá tho ofádz/ iellize cnotá w tobie ieft. [...] nielża było ináčzey ofádzić/ iedno iż miał z nią czynić/ coby łie mu zdáło: náofáték gárdło mu byłá przepádlá *HistFort* N4v.]

»winę [= karę pieniężną] (a. [jaką sumę] winy), za winę, winą [jakiej sumy], w winie przepaść« [w tym: komu (13), za co (2), do kogo (1)] = *poenam incurrere a. luere a. solvere a. succumbere, poena puniri, in poena succumbere JanStat; poenam esse obnoxium JanPrzyw; committere mulctam a. poenam contrahere Cn* [szyk zmienny] (20:2:1:1): Item yeftlybi ktori podolyanyn do podolya [...] wzywał dzyewką gwalthem, then Człowyek walałchinowj za vyne ofłzmnalczke kop przepadnye *MetrKor* 40/820, 40/820, 823; Item Ieslyby syą ktho yednal o zlodzieyfkye [...] aprzydzie przed vrzand pothem łzią zalowacz thaki swa rzecz traczy, a vrzandowy vyną przepadnye *LibLeg* 6/117v; *ComCrac* 21v; Jeśliżeby na niem [sędzi] przewiodł, że nad prawo jest przesádzon, aby mu winy sto grzywien przepadł *Diar* 96, 96; *GroicPorz* p4v, z2v; Gdzie biłzyę ktori potunyek yego [...] ty włoki domagal [...] ma bycz wynę przepacz 40 czerwonych slotych *ZapKościar* 1586/64v, 1584/48v; winą cztérnaście grzywien pieniędzy mieyłcá onégo miełczánié onéy łtronie áby przepadli *SarnStat* 655; IEfli kto łádu nie vczi/ álbo łie połóży ná łtole gdzie bywa łádzono/ trzy grzywiny winy niech przepádnie *SarnStat* 786; A któryby tákowégo Kmieciá niechciál pułcić/ winę zwykłą przepádnie *SarnStat* 927, 142, 415, 471, 483, 567 (13).

»przepaść winę« = *zostać uznanym winnym* [szyk zmienny] (7): *BielKom* E3; Kto złodzyeiá zábije w nocy gdy łie będye łamał [...] / nie przepádnie winy/ ále iellie we dnie/ gárdło zań da. *BielKron* 44v; Przeto rzekł [*Filip*] Alexándrowi/ iellie tego nie dowiedzyelz ábyś go [*Bucefała*] okrocił/ winę przepádniefz. *BielKron* 122v, 85v, 230; *Mącz* 236a, 307d; [*SzczerbSpecSax* 303 (*Linde*)].

»przepaść zakład« [szyk zmienny] (3): *Vadimonium deserere, Základ przepáść/ nie łtánąc ná naznáczony rok przed vrzędem. Mącz* 387d, 476a, 480b; [thedy zakład wglownem zapissye opissany then urodzony Ian Myskowsky urodzonemu stanislavovy ligázye [...] przepadnye ku zapłaczenyu. *ZapKrakBiec* 1543 9/245, 1544 9/321].

Szeregi: »przepaść a skazan być« (1): ktorzyby łwiefłki duchownego kv praw [!] łwiefłkiemv [...] prziičziągnął, takiez tez zásię ma przepalcz a zkazán bych dvchownemv w winie czternałczie grzywien. *ComCrac* 21v.

»przepaść i zapłacić« (1): tákowa powodowa łtroná przepadłzy y zapłáciwłzy wnet támże zá tákowy niedofáték łwégo pozwu łześć łkotów [...] *SarnStat* 823.

Przen: O karze zasádzonej przez Boga (1) :

[*przepaść za co*: Táke Adam prze niepołufzeńftwo [...] winę zá wyłthępek náznáczoną przepadł *GrzegŻarnPos* 1582 515v (*Linde*).]

Zwrot: »przepaść winę« [szyk zmienny] (1): Iam był vkazał prziczini Gdy Człek nedzny przepadł winy Iako ye miał przeprowaćz A złoſczj fię wyprawowaćz Njgdzie rady nienabywać Iedno miey [lege: mej, tj. Boga] Łalky vziwaćz RejKup ee3v; [GrzegŻarnPos 1582 515v].

Synonimy: **I.2.** przewrócić się, upaść; **6.** przeminąć, zniknąć; **a.** odejść; **b.** umrzeć, zginąć; **II.** odnieść.

Cf **PRZEPADŁY, PRZEPADNIENIE**

LWil